

Békés Márton

ÓRIÁSSZAMÁR ÉS TÖRPEELEFÁNT

A 21. század első évtizedének végére Amerikában bekövetkezett egy társadalmi, politikai, kulturális és demográfiai értelemben egyaránt jelentősnek mondható változássorozat, amely 2008-ban választási szempontból úgy összegződött, hogy az USA elnöke Barack Obama lett. A trend meghosszabbításában bízó demokrata érzelmű elemzők, kampányszakemberek és fehér házi tanácsadók úgy vélik, Amerika életében most ismét baloldali-liberális (vagyis progresszív) korszak kezdődhet, méghozzá nemcsak egy adminisztrációs ciklus, hanem akár egy egész nemzedék idejére. A baloldali fordulat ugyanis lezárja a '70-es évek végétől jellemző konzervatív dominanciát, amelynek manifesztációja a *Reagan Revolution* volt, a '60-as évekhez képest ellenforradalmi tartalommal. A jobboldali hullám utolsó dühös tarajának (értsd: George W. Bush) levonulása után reményeik szerint ismét visszatérhet az Egyesült Államok életét a '30-as évektől a Reagan-éráig jellemző, többnyire liberális eszmék és demokrata párti elnökök meghatározta baloldali korszak.

Trendváltás

A végrehajtó hatalom – talán időleges – átkerülése a kékekhez azonban csak egyik fele, s nem is biztos, hogy a legfontosabbik része a trendváltás hosszútávú folyamatának. A választói preferencia ugyanis mélyreható társadalmi folyamatok miatt változott meg, ami miatt a republikánusoknak nagyon nehéz lesz visszaszerezniük az elnöki mellé a törvényhozási többséget – mondják a liberálisok.

S valóban, a republikánus jobboldal és a demokrata baloldal többszörösen aszimmetrikus összetételű, szavazóbázisuk tekintetében két külön világot reprezentáló politikai oldallá változott. A rájuk szavazók ugyanis etnikai, vallási, kulturális, értékválasztási és munkaerő-piaci stb. szempontból az elmúlt 20-25 évben erősen távolodni kezdtek egymástól, mígnem a 2006-os időközi és a 2008-as elnökválasztás alkalmával végleg elszakadtak. Az 1865-öt követő időszakra vagy a *New Deal* idejére jellemző demokrata-republikánus eltávolodás kora tért ismét vissza, hiszen a két párt mögött álló szavazók szociális érdekek és kulturális értékek egymást kölcsönösen kizáró világához látszanak tartozni. Az Obama-kampány vonalvezetése és a győzelem után megjelenő statisztikai adatok elemzése mutatott rá arra, hogy 2008 őszén befejeződött a közös amerikai mag megbomlásának folyamata, és immár arról kell beszélni, hogy a demográfiai hátrányba s ennek következtében kulturális minoritásba és választói létszám-kisebbségbe szorult fehér, angolszász, protestáns (WASP) nemzet maximum relatív többséget tudhat csak magáénak Amerikában. Ám akkor, ha az Obama-tábor választói rétegeiből közös cso-

portot szintetizálunk, azt kapjuk, hogy ide tartozik a feketék 90%-a mellett a spanyolajkúak túlnyomó többsége, a gazdaságilag inaktívak, a kulturálisan liberális, gazdaságilag baloldali felfogásúak, valamint a fiatalok és a diplomás fehérek jelentős hányada. Amerika arca ennek megfelelően úgy fog megváltozni – jórészt egy némileg heterogén választói akaratnak megfelelő baloldali elnök jóvoltából –, hogy a hajdani alapító értékek feledésbe merülnek, és az önmagáért felelős, gazdasági teljesítményét vállalkozásának sikerére alapító, fehér bőrű, angolul beszélő, keresztény hitű család egységes képének helyébe a faji, etnikai és kulturális sokszínűség relativista felfogása lép, amelyekhez olyan társadalmi elvárások kapcsolódnak, mint az állami segítségben való bizakodás, a munkaethosz és a teljesítménytisztelet hanyatlása, valamint a közösség közös elveinek szándékos meg nem határozása. Az angolszász protestantizmus közös magjának tisztelete mellett kibontakozó mérsékelt pluralizmus helyébe a kaotikus szétesés léphet.

A társadalmi környezet megváltozásának regisztrálása után a demokraták legliberálisabb hangadói között szilárdan tartja magát az a nézet is, hogy a republikánusok lejáratódásához társuló népszerűség- és támogatottságvesztés szellemi krízissel jár együtt. Ez volna az a másik jelentős válság, amely a kormányzati hatalom megszerzésének matematikai nehézségén túl jelentkezik. A Bush-éra birodalmi, háborús erőfeszítései, a gazdasági világválságban megkérdőjeleződő piaci szemlélet, az ország lakosságán belül megfigyelhető kulturális trendváltás (vagyis a WASP ellen intézett latin–spanyolajkú–katolikus kihívás) vélekedésük szerint háttérbe szorította a konzervatív gondolkodást; miközben véget ért az az idő, amikor Russell Kirk és a *Modern Age* vagy Irving Kristol és a *Public Interest* határozta meg a szellemi színvonalat, Mises, Hayek és Friedmann a gazdasági felfogást, valamint William F. Buckley Jr. és a régi *National Review* a politikai vélekedést.

Szavazói preferencia-módosulás

Nixon 1968-as kampánya óta befolyásos republikánus tanácsadónak és stratégiának számított Kevin P. Phillips, aki azonban az elmúlt húsz évben a GOP kiábrándult kritikusává lett. A '80-as évek végéig megőrizte vezető konzervatív kommentátori s befolyásos tanácsadói tisztségét, amelyet főként a nixoni győzelem után kiadott könyvének köszönhetett. Az 1969-es *The Emerging Republican Majority* a szavazói preferencia kutatása alapján jelentette ki, hogy a világháborút követő nyolcéves Eisenhower-kormányzat után egy annál sokkal koherensebb és társadalmi bázisát tekintve maradandóbb, ráadásul karakteresebb republikánus kormányzásra van lehetőség, mégpedig évtizedekig.¹ Klasszikussá vált, választáskutatási tekintetben azóta is alapműnek számító könyvében Phillips úgy vélte, a párt déli bázisa megmaradt (Goldwater '64-es szavazói), amint az északkeleti liberálisabb tábor is (a párt Rockefeller-republikánus szárnyának háttérháza), de a '60-as évek felfordulása miatt csatlakoztak hozzájuk a „csendes többség” és a demokrata éra

¹ Kevin P. PHILLIPS: *The Emerging Republican Majority*, Arlington House, New York, 1969.

„elfelejtett amerikaijai”. A fehér munkásosztály és a déli demokraták GOP-hez sodródása valóban jól megragadható társadalmi preferencia-átrendeződést jelentett, amelynek oka a társadalmi és kulturális radikalizmus (1968), valamint a jóléti többletköltségek (Great Society) elutasítása volt. Phillips kötete jóslatának ’80-as évekbeli beigazolódását hátradólvé nézhetette, amint azt is, hogy évtizedeken keresztül az ő – vázolt társadalmi rétegek megtartását és a déliek maradásra bírását jelentő – *southern strategy*-jét használta a Republikánus Párt. Legalábbis addig, amíg lehetett. Ennek vége érkezett el 2008-ban, amit előre jelzett, hogy egy a Phillips-kötet címére rímelő, de immár demokrata többséget előrevetítő munka jelent meg 33 évvel később.

Két mérsékelt liberális elemző – egyikük a *The New Republic* szerkesztője – jegyezte a 2002-ben kiadott *The Emerging Democratic Majority* című könyvet.² A Judis–Taixeira szerzőpáros azt állította ekkor – Bush szeptember 11-e után egyre emelkedő népszerűség-csúcán! –, hogy olyan társadalmi változások érlelődnek az amerikai élet mélyén, amelyek a 21. század elkövetkező választásain demokrata törvényhozási többséget fognak eredményezni. Az ázsiai, fekete és spanyolajkú lakosság növekvő létszáma és a fehérek demográfiai stagnálása alkotja ennek okát, kiegészülve a szociális elvárások térnyerésével, a nők megváltozott szavazási viselkedésével és az emelkedő számú magasan képzett réteg preferenciáinak átalakulásával (ide értve a párthoz visszatérő egykori Reagan-demokratákat, akik a fehér alsó- és közép-középosztály speciális csoportját képezik). A kötet szimbolikusan és fizikálisan is áthelyezte a demokrata szavazókat „kitermelő” helyszínt, hiszen egy olyan tér létrejöttét írta le *Ideopolis* néven, amelynek jellemzői a multikulturális, szabadelvű, de inkább kulturrelativista nagyvárosi milió, amolyan technológiát professzionálisan hasznosító *city*-mag és a körülötte gyűrűző *suburb* alkotta megapolisz. A liberális helyszínszánér egyetlen lokalizációja karikatúraszerűen mond el lent a nem kevésbé elnagyolt *redneck*nek, aki texasi farmján sört kortyolva lövöldöz istentisztelet előtt. A Phillips kötetének címét parafrazeáló munka számos fontos, a republikánusokat hátrányosan érintő részkérdést már ekkor feldolgozott, úgymint a női szavazók elérésének problémássá válását, a kisebbségek kiesését a GOP látóköréből, s azt, hogy a vallásos jobboldal túlzott identifikációs sikere miatt a centrum lassan elhagyja a pártot. Judisék mindössze két ponton nem látták előre a jövőt: egyrészt a fiatalokkal nem számoltak, másrészt úgy vélték, hogy a 2008-ra kilátásba helyezett demokrata győzelmet követően centrista, nem pedig baloldali liberális adminisztráció jön.

A szerzők jól meglátták azonban, hogy Bush népszerűsége csupán az országot ért borzalmas támadásnak köszönhető, és hamarosan meg fog változni – de akkor az egész konzervatív oldal és az ezt megjelenítő jobboldali pozíció vereségét eredményezve. A 2006-os félidei választások következtében átrendeződő politikai térkép fölé hajolva újra összefoglalták tapasztalataikat.³ Bush mögül ekkorra eltűnt a kongresszusi konzervatív támogatás, amit úgy értékelték, mint a két év múlva induló elnökválasztási kampány biztos kimenetelének előjelét. (2006-ban a ’94-es republikánus győzelem fordí-

² John B. JUDIS – Ruy TAIXEIRA: *The Emerging Democratic Majority*, Scribner, New York, 2002.

³ John B. JUDIS – Ruy TAIXEIRA: *Back to the Future. The Re-Emergence of the Emerging Democratic Majority*, *The American Prospect* 2007. június 19.

tottja történt meg, a demokraták harminc képviselővel és hat szenátorral többek tudhattak magukénak, féltucattal több kormányzói székkel együtt.) Másfél évvel Obama győzelmét megelőzően úgy látták, hogy a 2006-os demokrata szavazók „hozzák 2002-es könyvünk elvárásait, beleértve a nők, az értelmiségiek és a kisebbségek csoportjait. De 2006-ban két olyan réteg jelent meg, akikkel nem foglalkoztunk akkor: a fiatal szavazók (1977 után születettek) és a függetlenek. Ez utóbbiak jó eséllyel maradnak a demokraták mellett.” Így a Demokrata Párt új többsége úgy alakul a *New Deal*-koalícióhoz (munkásosztály, mérsékelt déliek, katolikusok és falusiak) képest, hogy a női szavazók, a magasán képzeltek, a színes bőrűek, valamint az északkeleti régió és a nyugati part diplomás fehér szavazói fognak össze. Az egyes csoportokat lebontva az újabb elemzés szerint a – többnyire egyedülálló, dolgozó és képzett – nők 63%-a szavazott a demokratákra; az egyetemest és főiskolát végzett értelmiségiek soraiban '88 óta tartó átállás végéhez ért; a latinok, feketék és ázsiaiak körében pedig 2000 óta érezhető az a tendencia, hogy legalább háromnegyedük balra szavaz. 2007. nyári cikkük szerint tehát a 2002-es és a 2006-os választások eredményein keresztül egy emelkedő, demokrata többséget jelző görbe húzható, hiszen a jelzett csoportok preferenciái megerősödtek (egyedül a fehér munkásosztály nem volt biztos a dolgában, ami 2008-ban ér majd véget), és bizonyossá vált, hogy a '77 után született „Y generáció” is legalább 65%-ban a demokratákat támogatja. A 2008-as Obama-unió tehát összeállt. A szerzők ekkor már egy, a jobboldal számára baljós földrajzi átrendeződésre is következtettek, amikor a demokrata szavazókat északkeleten, a közép-nyugat egyes államaiban, a délkeleti határmenti államokban és a nyugati parton látták stabilizálódni.

Judis és Teixeira vagy prófétának, vagy meghallgatott tanácsadónak bizonyult, ugyanis úgy vélték, a következő elnökválasztás megnyerése esetén olyan, 12–16 éves demokrata kongresszusi többségre nyílik esély, amelynek társadalmi támogatottságát egy átfogó és a *New Deal* óta nem látott (szociális, identifikációs) jelentőségű egészségügyi reformmal lehetne bebetonozni. Az előre látható fordulatot ugyanolyan történelminek nevezték, mint ami Franklin Delano Roosevelttől s Reagan hozzájárulásával a hidegháború utolsó periódusában lejajlott. Az Obama-forradalom valójában Bush második ciklusának közepén elkezdődött, az új demokrata koalíció körvonalait már 2006-ban látni lehetett.

2008 novemberétől aztán minden világossá vált. Már a hónap elején értékes kimutatás jelent meg Ronald Brownstein tollából, aki a „növekedők koalícióját” nevezte meg Obama háttországaként.⁴ A győztes – írta Brownstein – ugyanis az amerikai társadalom demográfiaiilag (tehát választói létszámban is) növekedésben lévő csoportjait tudta megnyerni, úgymint a fiatalokat, a latinokat és más kisebbségeket, a fehérek között pedig a felsőoktatást végzett felső-középosztályt. Az igazi áttörés az új demokrata többség összetételében azonban nem a színes bőrűek vagy a kampány-marketingstratégia révén közvetlenül becsatornázott 18–29 évesek körében tapasztalható, hanem a *white, well-educated, white-collar* jelzőket együtt birtoklók szimpátiájának megnyerése számít annak. A latinok

⁴ Ronald BROWNSTEIN: *Obama Buoyed by Coalition of the Ascendant*, National Journal 2008. november 7.

kettő az egyhez arányban, a harminc alattiak több mint kétharmad részben, az afro-amerikaiak 95%-ban szavaztak Obamára, az egyetemét és főiskolát végzett fehérek pedig 47%-ban. Brownstein megállapítása szerint ez utóbbi a legérzékenyebb veszteség a republikánusok számára, hiszen a fehér bőrű társadalom most már képzettség szerint is hasad, és közülük a GOP-re leginkább a felsőoktatási intézménybe nem járt, főképp belső-amerikai/szárzaföldi, konzervatív felfogású részük voksol. Ezzel az egy példával is jól alá lehet támasztani, hogy a Republikánus Párt bázisa demográfiai, földrajzi és kulturális/ideológiai értelemben is szűkül illetve beszűkült. A fehér szavazók népesedési rátája évtizedek óta romlik: míg húsz éve ők alkották a társadalom és a szavazóképesek 75%-os többségét, ma csak relatív többségben vannak, de ha a színes bőrűeket egy halmozba tesszük, akkor már minoritást képviselnek. Választásföldrajzi tekintetben az északkeleti régió városi-elővárosi középosztályának elpártolása a '90-es évek óta tart, a nyugati part, a közép-nyugati térség nemrég vált bizonytalanná, a lassacskán teljesen mexikanizálódó délnyugati államok pedig elveszítettnek bizonyulnak.

Brownstein adatait és az Obama-tábor maradandóságát bizonyította a Gallup 2009. májusi felmérése.⁵ Ez ismét aláhúzza, hogy a két párt támogatóinak társadalmi összetétele elszakadt egymástól, hiszen míg a republikánus érzelműek 60%-a volt konzervatív meggyőződésű fehér, 11%-a pedig valamely kisebbséghez tartozó (ezen belül a latinok csak 5, a feketék 2%-ot bírnak); addig a demokratáknál mindössze 12% mondta magát fehér konzervatívnak, 50% azonban középen állónak vagy liberálisnak, s egyharmaduk nem is volt fehér bőrszínű. A Republikánus Pártra szavazók 89%-a fehér bőrű, ez az arány a demokrata szavazóknál 64%, s a fennmaradó 36% latin, fekete vagy ázsiai. A területi kérdést szintén felmérte a Gallup, mégpedig 2009 késő nyarán.⁶ A közvélemény-kutatás szerint az egyöntetűen konzervatív irányba hajló államok délen találhatóak, ezek közül az elsők Alabama, Dél-Karolina, Louisiana és Mississippi. Erősen konzervatív még Oklahoma, illetve a belső területek középső és északi államai (Utah, Idaho, Wyoming, a két Dakota). A legmarkánsabban liberális felfogást preferáló államok északkeleten találhatóak (Connecticut, Massachusetts, New Jersey, New York, Vermont), valamint a nyugati part (California, Oregon, Washington) és Washington D. C. számít ilyennek. Ez az értékrendet felmérő kutatás jelentős hasonlóságot mutat azzal, ami kifejezetten a pártpreferenciát igyekezett megbecsülni. A Gallup 2010 elején publikált felmérése szerint 2009-ben a tíz legdemokratább állam (ahol legalább 5-10%-kal több szavazója van a kéknek) között volt többek között sorrendben District of Columbia, Rhode Island, Massachusetts, Maryland, Vermont, New York, Illinois és Connecticut. A hasonlóan meggyőződéses republikánus államok közé számított Wyoming, Utah, Alaska, Idaho, Alabama, Montana, Nebraska, Mississippi, Texas, Észak-Dakota és végül Kansas.⁷ A tér-

⁵ Frank NEWPORT: *Republican Base Heavily White, Conservative, Religious*, 2009. június 1., www.gallup.com/poll/118937/republican-base-heavily-white-conservative-religious.aspx.

⁶ Lydia SAAD: *Political Ideology: Conservative Label Prevails in the South*, 2009. augusztus 14., www.gallup.com/poll/122333/political-ideology-conservative-label-prevails-south.aspx.

⁷ Jeffrey M. JONES: *Party ID: Despite GOP Gains, Most States Remain Blue*, 2010. február 1., www.gallup.com/poll/125450/party-affiliation-despite-GOP-gains-states-remain-blue.aspx.

kép szerint Északkelet-Amerika, a Nagy-tavak vidéke és a csendes-óceáni partvidék demokrata párti, míg a Dél és a középső rész közepe és északra eső államai republikánusok. A piros államok közé húzott kék sávok és a partok megszerzése földrajzi tekintetben erősíti fel a republikánus klausztrofóbiát.

Új demokrata korszak?

Kevésbé a preferenciakutatás és szimpátiaelemzés, mint inkább a tanácsadás mozgatta Sidney Blumenthal neves liberális publicista – a Clinton házaspár többszörös tanácsadója – tanulmánygyűjteményének hangvételét. *Strange Death of Republican America* címmel, 2008 áprilisában megjelent könyvének alapállítása, hogy a Reagan-korszak hosszú harminc éve lezárul, s jó ideig nem tud kialakulni olyan republikánus hatalom, amely egyszerre ellenőrzi majd a Kongresszus mindkét felét és a Fehér Házat.⁸ Ennek értelmében „vége a republikánus Amerikának”, hiszen a konzervatív értékeket jobboldali pozícióból képviselő párt akár évtizedekre elveszítheti a korszakformálás lehetőségét, de az ország arculata meghatározásának egyáltalában vett esélyét is. Amint a vietnami vereség lezárta a Johnson-korszakot – írja –, amely egybeesett a Roosevelttől tartó demokrata hegemonia végével, úgy a ’68-as Nixon-győzelemtől a Reagan-korszakon át ifj. Bushig tartó konzervatív uralom az iraki–afganisztáni kudarcokkal ér végéhez. A Bush dinasztia, a republikánus kormányzás és a konzervatív belpolitikai–kulturális hegemonia együtt zárul le; más szavakkal a Bush-korszak, a Reagan-éra időbeli meghosszabbítása és a hidegháborúban született konzervatív gondolat, az ezt képviselő jobboldali politikai családdal együtt, kihal – szól Blumenthal könyvének kellemetlen végkicsengése.

Több mint egy évvel később, a kutatás és a szubjektív benyomások együttes eredményeként született meg James Carville könyve.⁹ A provokatív kijelentéseiről, vadliberális nézeteiről ismert demokrata tanácsadó és politikai elemző mindkét Clinton vezető kampánystratégája volt, most pedig Obama stábjában dolgozik. A 2009 tavaszán megjelent *40 More Years – How the Democrats Will Rule the Next Generations* címlapján a négy évet jelző piros négyes szám mögött Obama áll, ám őt jobbról maga a szerző öleli át, még hozzá egy vörös négyzetbe írt fekete kört tartva – ezzel egészítve ki az egy adminisztrációs ciklust egy egész nemzedék idejével. Carville az állítja, a Demokrata Párt a demográfiai folyamatok és a problémás republikánus örökség miatt az elkövetkező generációra is erős politikai befolyással lesz, így pedig a négyesztendős elnöki mandátum helyett negyvenéves korszakra kell készülni. Carville elemzési módszerében (Blumenthaltól eltérően és kissé mechanikusan) amúgy is negyvenéves periódusokat határoz meg a modern amerikai demokrácia történetében. Ennek megfelelően – írja – az 1896 és 1932 közötti szakasz egy „nagyon republikánus korszak” volt, csak egyetlenegy demokrata elnökkel

⁸ Sidney BLUMENTHAL: *The Strange Death of Republican America. Chronicles of a Collapsing Party*, Union Square, New York, 2008.

⁹ James CARVILLE: *40 More Years. How the Democrats Will Rule the Next Generation*, Simon&Schuster, New York, 2009.

(Wilson). Ezt követte az 1932–1968 közötti „valódi demokrata dominancia” ideje, ekkor csak Eisenhower alatt volt két ciklus erejéig republikánus kormányzás. 1968 és 2008 között Carville republikánus visszatérést azonosít, 28 konzervatív és 12 liberális évvel, utóbbi két emberhez, Carterhez és az újrászó Clintonhoz kötődik. Majd jött 2008.

A tapasztalt demokrata stratégia szólal meg, amikor azt olvassuk, hogy a demokrata szavazók fiatal, etnikailag és fajilag különböző összetétele a demokrata üzenetek átadásának kedvezett, s az infokommunikációs robbanás, a mozgósítási potenciál kihasználása a 2008-as kampány idején egyértelműen Obamának jött jól. Mivel pedig a republikánusok kivonultak a középről, nem üzentek a fiataloknak, a nőknek és a kisebbségeknek, így a demokraták továbbra is képviselhetik szokott napirendjüket (szociális kiadások növelése, relatív kulturális felfogás, zöld üzenetek), amihez ráadásul a korábbinál nagyobb társadalmi támogatottságot szerezhetnek. Carville több statisztikai adatot is idéz, amelyek mindegyike elszomorító a republikánusoknak. Leírja például, hogy jelenleg 41 republikánus szenátorból 20 déli államot képvisel, amint a 178 képviselőházi helyük közül 86 déli – mindkét adat pontosan 48%-ot jelent. Másik összegzése szerint 2004 óta lehet elmondani, hogy a latin, spanyolajkú és az afroamerikai szavazók aránya az összes állampolgárhoz viszonyítva gyorsabban és folyamatosan növekszik. A fiatal és leginkább aktív, legjobban mozgósítható csoport pedig egyértelműen Obamát preferálta 2008 őszén, hiszen adatai szerint a 18–24 évesek 68%-a adta rá a voksát, míg McCain-re 30%-uk szavazott – mindez nem kevesebb mint 40%-os eltérést mutat!

A republikánus térvésztes legfontosabb okául – a nyilván elfogult, de ebben korántsem rosszul ítélő – Carville azt nevezi meg, hogy a GOP egyetlen kitartó, biztos szavazó és elkötelezett csoportjává a keresztény jobboldal (*Religious Right*) vált, ugyanakkor a Nixon-koalícióban még nagy számmal jelen lévő mérsékeltek és centristák, valamint a Reagan-unióhoz csatlakozó ex-demokraták mára végleg eltűntek a párt mellől. A neoprotesztáns, fundamentalista ultrakonzervatív csoport a '80-as évek közepén-végén csatlakozott be végleg a republikánusok táborába, 2000-ben Bush megválasztásához nagyban hozzájárultak, a 2004-es újraválasztás pedig döntően nekik volt köszönhető. 2008-ban megosztottak voltak, elnökjelölt-jelöltként leginkább Mike Huckabee-t preferálták, majd Palin állította őket McCain mellé. Mára azonban – állítják Carville mellett sokan mások is – a GOP a foglyuk lett. A párt kulturális üzeneteinek megfogalmazása ugyanis hozzájuk igazodik, ha nem általuk formálódik, de emiatt a középről nagyon nehéz szavazókat gyűjteni. Ráadásul a vallásos jobboldal 90%-ban fehér és neoprotesztáns tagjai demográfiai létszámukat tekintve apadóban vannak. Carville adatai szerint míg az '50-es években a fehér bőrű, házasságban élő keresztény szavazók 80%-ot alkottak a szavazójoggal rendelkező állampolgárok között, addig ma ez az arány pontosan a felére esett vissza. A vallásos jobboldalnak köszönhetően a republikánus tábor identitása megkeményedett – vélekedik –, hiszen ma a GOP-szavazók kétharmada kerül ki azok közül a fehér, házasságban élő keresztények közül, akiknek 90%-a adja a voksát a párt-
ra. Ezt egészítsük ki azzal, hogy a Gallup idézett, 2009 májusában készített felmérése szerint a GOP mögött álló háttérország majd' 90%-ban fehér szavazóinak a fele önmagát a „nagyon erősen vallásos” kategóriába sorolja, míg a demokraták egyszerűen fehér és na-

gyon vallásos szavazói csak 20%-ot tesznek ki. Ha ez így folytatódik, nemcsak az igazolódik be, hogy a Republikánus Párt a munkaerőpiacon aktív fehérek pártja lett – amint Buchanan írta¹⁰ –, de az fenyeget, hogy közülük is csak bizonyos vallási meggyőződésűek fogják egyöntetűen támogatni.

Kifejezetten a vallásos jobboldal kérdését járta körbe a pszichiáter képzettségű Max Blumenthal *Republican Gomorrah* című, 2009 elején megjelent könyvében.¹¹ A GOP fundamentalista elrablását és a párt neoprotestáns lobbicsoporttá változtatását felrovó fiatal liberális szerző szempontunkból érdekes adatai úgy hangzanak, hogy a számarányát tekintve országosan minimum 12%-ot számláló csoport legnagyobb részét a déli államokban él; s míg számításai szerint a pirosak kongresszusi képviselője az északkeleti országrészről csupán 6%-os, addig e volt konföderációs területről 60. Andrew Sullivan neves konzervatív közíró – a *New Republic* szerkesztője, közismert blogger, *Time*-publicista, brit, katolikus és meleg – jóval korábban figyelmeztetett erre a jelenségre.¹² 2006-ban a konzervatív vezetés sikerét és folytatását éppen a fundamentalistáktól féltette, mondván, a populáris jobboldal alaphangja után a párt üzeneteit is domináló neoprotestáns felfogás kirekeszti a mérsékelteteket, a valódi konzervatívokat, a libertáriusokat a térfélről, és azzal jár, hogy a GOP a háborúk, a *Big Government* és a vallási radikalizmus pártja lesz. Ezzel szemben Sullivan egy burke-iánus, „kétkedő konzervativizmus” szükségességét fogalmazta meg, amely hangnemében visszatérés lenne Nixon vagy Ford világához.

A Republikánus Párt számára tehát fel van adva a lecke. A hosszútávú probléma elsősorban jelenleg meg nem állíthatónak látszó demográfiai térvesztéséből ered. A 2010-re vagy 2012-re meghatározandó stratégia számára pedig eldöntendő kérdés, hogy a GOP honnan szerez szavazókat. Hiszen az bizonyossá vált, hogy 2008 után nem lehet többé csak egyetlen, jóllehet tántoríthatatlan csoportra hagyatkozni. A bázis szélesedése nem képzelhető el magától, hacsak nem következik be például az a hasadás, amit abortusz-ügyben valószínűsítenek az egyaránt demokrata-szavazó katolikus latinok és a *pro-chocie* értelmiségiek között. Obama kormányzata azonban ügyesen lavíroz, hiszen a kulturális kérdések kikerülésével és a kohéziót növelő egészségügyi reformmal jól ráerősített a bázist összekötő elvárásokra. A kiábrándulás előszele azonban érezhető, és ez reményt adhat a republikánusoknak 2010-re. Az egészségügyi reform ugyanis egyre népszerűtlenebb – főleg a szociális kiadások, vele együtt pedig az adók és az államháztartási hiány növekedése miatt –, miközben minden tizedik amerikainak nincs munkája. Ha viszont, tegyük fel, a demokratáktól emiatt nem állnak át nagy számban maguktól a republikánusokhoz, akkor olyan ígéreteket kell megfogalmazni, amik átcsábítják őket. Erre két lehetőség kínálkozik: vagy több kisebbségi szavazót kell megnyerni; vagy a középben álló, esetleg liberálisok felé orientálódó fehérek köréből kellene új szavazókat sze-

¹⁰ Patrick J. BUCHANAN: *Is the GOP Still a National Party?*, *Chronicles Magazine* on-line 2009. január 20., www.chroniclesmagazine.org/index.php/2009/01/20/is-the-gop-still-a-national-party.

¹¹ Max BLUMENTHAL: *Republican Gomorrah. Inside the Movement that Shattered the Party*, Nation Books, New York, 2008.

¹² Andrew SULLIVAN: *The Conservative Soul. How We Lost It, How to Get It Back*, Harper-Collins Publ., New York, 2006.

rezni, ami a munkanélküliség és a szociális kiadások keltette fiskális problémák szóba hozásával oldható meg.

Liberális korszak?

Egy, Dinesh d'Souza *Letters to a Young Conservative* című, 2002 őszén megjelent könyvéről írott kritikában a recenzens azzal intette meg a diadalittas konzervatív kommentátor-publicistát, hogy felidézze Lionel Trilling 1950-es, *The Liberal Imagination* című könyvének figyelmeztetését. Ebben az ismert, *Cold War Liberal* irányba tolódó, korábban baloldali filozófus attól féltette a korban dominánssá vált liberális kurzust, hogy győztes pozícióba kerülve fel fogja adni a gondolkodást, hiszen dogmává merevedve kerüli a vitát és elfelejti az alapszerkezetét kezdettől fogva alkotó (ön)kritikus attitűdjét.¹³ A recenzens erre rimelve arra figyelmeztette d'Souzát, hogy az általa is üdvözölt konzervatív dömping (republikánus törvényhozási többség, népszerű elnök, dagadó vallásos mozgalom stb.) idején ne viselkedjen úgy a jobboldal, mint a Trilling figyelmeztetését végül meg nem fogadó baloldal. „A siker átka, hogy megkezdődik az izomzat leépülése, s a csökevényesedés új ciklusa kezdődik” – szölte a bíráló. A fiatal, Reagan második adminisztrációjában tanácsadói posztot betöltő d'Souzának címezve George Packer összehasonlította a II. világháború utáni konzervativizmus és a Bush-éra jobboldalának eltérő helyzetét, amikor úgy írt, hogy míg Kirk, Kristol, Podhoretz, Buckley nemzedékének erős ellen-szélben kellett tevékenykednie, addig a Reagan nyolc éve alatt és később befutottaknak könnyű volt konzervatívként karriert csinálniuk. Ennek viszont az lett az eredménye, hogy a jobbos dominanciába „beleszokottak” részéről nem érkezett számottevő szellemi impulzus. „Úgy tűnik – írta szarkasztikusan –, ösztönösen felismerték, hogy a túl sok gondolkodás veszélyeztetné a kétfejű republikanizmus fenntartását, amelyet a morális konzervativizmushoz csatlakozó üzleti élet jelent.” A gondolati restséggel korántsem vádolható d'Souza ugyan nem az őt ért bírálatra, hanem egy riporter kérdésére azt válaszolta néhány hét múlva, hogy ha Bush számára nem is lesz kihívás a 2004-es újválasztás, a republikánusoknak távlatos célként ennél sokkal többet kell kitűzniük, mégpedig azt, hogy a többségi párttá váljanak a későbbiekben. Ennek realitása veszett el 2008-tól kezdődően, amiért sokan nemcsak a jelzett társadalmi átrendeződést, hanem a konzervatív szellemiség kiüresedését teszik felelőssé.

Ahogy a választási térkép átrendeződését Phillips könyvének parafrázisa jelezte, úgy a feltételezett szellemi változásokra – szintén liberális részről – egy másik címpermutáció irányította rá a figyelmet. A New York Times publicista-bloggere, a 2008-as közgazdasági Nobel-díj kitüntetettje, Paul Krugman progresszív ökonómus 2007-ben *The Conscience of a Liberal* cím alatt jelentette meg könyvét.¹⁴ A kötet szándékosan – és nagyon szemtelenül – utal a '64-es republikánus elnökjelölt, Barry Goldwater 1960-ban meg-

¹³ George PACKER: *The Conservative Imagination*, *The Nation* 2002. december 30. (A kritizált kötet: Dinesh D'SOUZA: *Letters to a Young Conservative*, Basic Books, New York, 2002.)

¹⁴ Paul KRUGMAN: *The Conscience of a Liberal*, W. W. Norton & Co., New, York, 2007.

jelent *The Conscience of a Conservative* című könyvére, amely revelatív erővel foglalta össze és újította meg az amerikai konzervativizmus gondolkodását, megelőzve a jobboldali korszakváltást, és – saját bevallása szerint – megnyerve az ügynek Ronald Reagant. Krugman fő üzenete, hogy a fordulatot ma fordítva kell megtenni, e kérdéshez pedig a gazdasági egyenlőség felől közelít. Állítása szerint a baloldali-liberális gondolati eredőjű progresszív felfogás legelőnyösebb terepe az anyagi (vagyon, gazdasági, lehetőség-szerinti) egalitás megteremtése, amelyet a demokrata párti kormányzatok szoktak megvalósítani, a republikánusok viszont rendre lerombolnak. Ez az egyenlőség–egyenlőtlenség dualizmus húzódik végig a *Gilded Age* óta az amerikai történelmen, amelyben a két legnagyobb fordulatot Rooseveltt és Reagan hozta, míg a harmadikat egy Bush utáni új demokrata adminisztráció jelentheti szerinte. Az egyenlőség és a társadalmi reformok melletti elkötelezettség másfajta gondolkodásban és a republikánusoktól eltérő törvénykezésben testesül meg, méghozzá olyan elemeken keresztül, mint a progresszív adózás, a szociális célokra költött szövetségi források növelése, az egészségügyi és általános társadalombiztosítási reform bevezetése. Krugman „*new New Deal*”-je 2007 őszén mindazokat a javaslatokat tartalmazta (gazdasági ösztönzőcsomag, tehetőseket sújtó adóemelés, állami megbiztosítás kiszélesítése), amelyeket az Obama-forradalom egy éve el is hozott. A könyv második kiadása változatlan tartalommal jelent meg, 2009 elején.

Amit a törvényhozási és kormányzati súlypont balra tolódásából hosszútávú következményként Blumenthal és Carville levont, azt a szellem területén Sam Tanenhaus prognosztizálta.¹⁵ 2009 kora őszén megjelent, beszédes című (*The Death of Conservatism*) könyvének mondanivalója azonban megfontolásra sokkal érdemesebbnek látszik a jobboldalon, mint a demokrata adminisztrációk tanácsadóinak vélekedése; lévén Tanenhaus Whittaker Chambers és Buckley biográfusa, a *New York Review of Books* mérsékelt liberális szerkesztője. Alaptézise azonban nagyon hasonló a maguk előtt évtizedes demokrata korszakot látókéhoz: ifj. Bush két ciklusának vége és az új, karakteres demokrata elnök cselekvése a lassan három évtizede tartó konzervatív korszak lezárulását eredményezi. Tanenhaus a konzervativizmust mint eszmét és a kormányzati cselekvés mögött álló filozófiát vizsgálja, s nem pártszempontból közelít a kérdéshez. A „konzervativizmus halála” tehát nem a GOP elnökjelöltjének veresége és a társadalmi támogatottság jelentős mérséklődése miatt fontos, hanem fordítva áll a dolog: állítása szerint a *National Review* generációja által felhalmozott örökséget vesztegette el a szellemileg kiüresedett és tévedések irányába elcsúszott hidegháború utáni konzervativizmus. Tanenhaus rokonszenves megközelítése szerint a nagy konzervatív ébredés idején egy nagy alak (Kirk, Buckley) teremtette meg azt a szellemet, amelyet pragmatikus államférfiak (Nixon, Reagan) ültettek át a gyakorlatba. Mindkét csoport gyakorlatorientált és a legkevésbé ideologikus alkatú volt, a radikálisokat (például. John Birch Society) kiszorították, és a gondolkodás mérsékelt vonalvezetése mellett egyértelműen az amerikai társadalom közepének megnyerésére törekedtek. Tanenhaus álláspontja szerint ez

¹⁵ Sam TANENHAUS: *The Death of Conservatism*, Random House, New York, 2009.

változott meg a posztbipoláris korszakban, hiszen az amerikai jobboldal és a republikánus elnökség is az ideológiai indoktrináció minél magasabb fokára törekedett, amit a praktikus gyakorlat birodalmi centralizmusra cserélése, a konzervatív elvek fundamentalista üzenetekre váltása kiválóan jelez. Példaként említi meg, hogy míg Theodore Roosevelt reformista volt, Nixon nem bontotta le a jóléti államot, Reagan pragmatikus államháztartási politikát folytatott, Buckley pedig éles határt húzott a radikális mozgalmak és a konzervatív főáram közé; addig az „antiliberális revansizmus” (utalás Rush Limbaugh rádiósra), a neoprotestánsok és az impériumépítő neokonok eltávolították az amerikai konzervativizmust mérsékelt-pragmatikus gyökereitől. Burke nem lenne büszke arra, ami az elmúlt tíz évben konzervativizmus címszó alatt történt – halljuk ismét. Tanenhaus úgy véli, eljött a magába nézés, az elszámolás és a múltba tekintés kora, és azt valószínűsíti, hogy a túlságosan bezárkózó konzervativizmus most kívülről várhatja a megújulást. Így azt javasolja, hogy a főárammá válni igyekvő fundamentalizmust válasszák le, s nyissanak magukat nem konzervatívnek tekintő társadalmi csoportok felé. Utóbbi egy interjúban igen fontosnak nevezte, hiszen ha az Obama-reformok révén a demokraták megnyerik maguknak a baloldal mellett az ország centrumát is, akkor „ez marginalizálhatja a jobboldalt egy egész nemzedék idejére, ha nem tovább”.¹⁶ Tanenhaus úgy fogalmazott továbbá, hogy a 21. század első évtizedének végére a konzervatívok visszakerültek a '30-as évek közepén jellemző állapotukba, s pontosan az mozgathatja ki őket onnan, ami akkor is: a szellemi megújulás, az antiliberális kultúrháborúskodás befejezése és a társadalom nagy része számára szimpatikus program megfogalmazása.

A jobboldal káros irányba haladásának kérdése a táboron belül is hullámokat vert. Nemcsak a háborúval elégedetlen jobboldali libertáriusok és anti-neokon paleokonzervatívok, hanem az általános konzervatív ügyet – gazdasági, kulturális stb. okokból – eddig támogató neves publicisták is elbizonytalanodtak. Ezt jelzi a már idézett Andrew Sullivan „kiáltványa”, amelyet egy minőségben párját ritkító magazinon vezetett blogjában tett közzé.¹⁷ Az önmagát Burke és Oakeshott követőjének, *angolszász tolynak* nevező Sullivan szerint nem ő hagyta el a jobboldalt, hanem fordítva. Mégpedig úgy, hogy a jobboldali kormányzat növelte a központi költségvetés kiadásait, elfelejtette kezelni a gazdasági válságot, vallási doktrínákkal válaszolt a kulturális kérdésekre, a terror elleni jogos küzdelem címén globális hegemoniaépítést és permanens háborúskodást végzett. Az elégedetlenség iránya Sullivannál – amint a szabadelvű Tanenhausnál is – egyfelé mutat: a jobboldal gondolatilag kiüresítette magát, és olyan kormányzati munkát végzett, amire konzervatív ember nem lehet büszke, a republikánus érában ráadásul olyan folyamatok indultak el, amelyek a társadalom többségét el is távolították a párttól.

A konzervatív korszakot így vagy úgy lezárultnak tekintők mellett érdemes azonban megnézni azt is, hogy a hibákat hozzájuk hasonlóan észrevevő, de a helyzetet korántsem ilyen tragikusnak látók miként gondolkodnak. Két, évtizedek óta a legnevesebbek közé

¹⁶ Jon MEACHAM: *Requiem for the Right. The Biographer of Whittaker Chambers and William Buckley on a Dying Movement*, Newsweek 2009. szeptember 7.

¹⁷ Andrew SULLIVAN: *Leaving the Right*, The Daily Dish blog on Atlantic Monthly on-line 2009. december 1.

sorolt konzervativizmus-kutató, George H. Nash (az Intercollegial Studies Institute neves történésze) és Lee Edwards (egykori Reagan-tanácsadó, a Heritage Foundation vezető eszmetörténésze) egyaránt úgy véli, egyáltalán nem lehet az amerikai konzervativizmus végéről beszélni, annak ellenére, hogy a jobboldal akár tartós hátrányba kerülését mindketten elismerik. Egyetértenek abban is, hogy a válság jelei a szellemi megújulásra szólítanak fel, amelynek forrásait azonban máshol keresik. Nash legújabb könyve, amely címében a megoldásadásra is utal, valójában inkább a 20. századi konzervativizmus fejlődését tekinti át.¹⁸ Bevezetőjében egyenesen keresztúthoz, választásra felhívó útelágazáshoz hasonlítja a jelenlegi helyzetet, majd az ismertebbek közül Chambers, Kirk, Willmoore Kendall, Richard Weaver és Hayek múltban játszott szerepének áttekintése következik. Nash történelmi tablója ötféjezetnyi Buckley-méltatással, Herbert Hoover, a *New Deal* és Reagan eddig szokatlan végkicsengésű (át)értékelésével folytatódik, amíg végre elkövetkezik az a tízoldalnyi szöveg, amely a könyv alcímében jelzett jövővel foglalkozik. Ezek szerint az amerikai konzervativizmusnak csak múltja van, hiszen Nash hangsúlyokon vitatkozik, értékkel és átértékel, de a jelen szellemi helyzetére igazán kézzel fogható válaszokat nem ad. Könyvét különben is az öneszmélés, az „újratervezés” elvégzéséhez ajánlja. Álláspontja szerint a liberálisok győzelmi ovációjának és a konzervatívok általuk terjesztett állítólagos halálhírének nem szabad bedőlni, amire viszont szükség van, az a múlt leltározása. Az azonban érdekes, hogy a kötet szereplői között inkább a szellemi élet konzervatív, tradicionalista, libertárius képviselői vannak túlsúlyban, mintsem a jobboldali politikusok. Vagyis önkéntelenül, minden optimizmusa ellenére is azt sugallja, hogy mára a szellem kisebbségbe került. Ezek szerint tehát mégis baj van.

Edwards Nashnél tovább megy, és teljesebb képet ad mind a jelen problémáiról, mind a megoldásról. Vélekedése szerint a Republikánus Párt az elmúlt nyolc évben eltávolodott a konzervatív elvektől, amiért vereséget szenvedett a választásokon, de a konzervatív szellemiség, életmód és a jobboldali gondolkodás nagyon is él, hiszen számos irányzat virágzik, ami az élet és nem a halál jele. A párt és a szellem ma elszakadt – mondja –, mivel hiányzik a kettőt összefogó vezető személyiség.¹⁹ Az elvektől való eltávolodásra a visszatalálást, a gondolatok és irányzatok szétszórására pedig az összefogást ajánlja a történész. Edwards úgy véli ugyanis, hogy az amerikai konzervativizmus négy nagy alapvető gondolatát ismét fel kell fedezni, azaz ki kell állni az alapítás és az alkotmány nagy eredményének tekinthető, jogilag korlátozott kormányzat, a vállalkozáson és piacon alapuló gazdasági szabadság, a kereszténységből fakadó közmorál, valamint a „republikánus erényeken” alapuló társadalmi rend mellett. Ez volna az a mag, amelyet egy új fúzió, az „alkotmányos konzervativizmus” (*Constitutional Conservatism*) alapjául tekinthetne minden mai irányzat. A cél tehát egy olyan konzervativizmus, amely a Függetlenségi Nyilatkozat és az alkotmány szellemében elutasítja a hatalom és a büdzsé kiegyensúlyozatlanságát, mérsékelt, de határozott kulturális napirendet alkot és piacgaz-

¹⁸ George H. NASH: *Reappraising the Right. The Past and Future of American Conservatism*, ISI Books, Wilmington, 2009.

¹⁹ Lee Edwards előadása, Common Sense Society, Budapest, 2009. december 3.

daság-párti. A Frank S. Meyer által 1964-ben meghirdetett fuzionizmus mai mása volna az, amely az előbbi, megkérdőjelezhetetlen közös elvek mentén összefogná a gazdasági, a társadalmi/kulturális és a nemzetbiztonsági konzervativizmust. Azaz az üzleti élet tagjait, a piacpártiakat, libertáriusokat, a tradicionalista felfogású paleokonzervatívokat és a vallásos jobboldal tagjait, valamint a céljaikból lejjebb adó neokonzervatívokat.²⁰

A konzervatív krízisre megoldást várók jelenleg két irányba tartanak, de egyik sem Edwards fúzióját óhajtja, hanem éppen a széttartás fokozását mutatják. A Buchanan-féle *The American Conservative* és a neokon *Commentary* 2009 őszén pontosan egy időben hozta nyilvánosságra saját véleményét a megújulásról, kölcsönösen kizárva a másik oldalt.²¹ A kicsivel korábban megjelent neokonzervatív nyilatkozat siralmas helyzetként vázolja a republikánusok elmúlt hat évét, hiszen 2004, 2006 és 2008 tükrében egyenletesen csökkenő támogatottságról, a GOP Vietnamjává váló Irakról és aktivista Obama-kormányzatról beszél. A konzervatív szellemi megújulással nem, a jobboldali párttal annál többet foglalkozó szöveg szerint a mindig is a pirosak két erősségének számító ügyekre kellene koncentrálni, azaz a védelmi politikát és a költsékezés-visszafogást kell előtérbe állítani. Új szavazók tekintetében a protestáns felekezetekhez tartozó latinokat és az Obamából várhatóan kiábránduló demokrata-szavazókat említi. Az ifjabb Bush szoros környezetében mint vezető elnökhelyettesi stábtagnak és beszédíró-tanácsadó dolgozó szerzőpáros javaslata tulajdonképpen nem más céloz, mint a neokonzervatív külügyi offenzíva folytatását, a demokraták költségvetési politikájának éles kritikáját és a David Frum részéről már korábban megfogalmazott centrista–zöld–bevándorlásbarát napirend-változtatást.²² A másik oldalon a paleó James W. Antle reformisták és tradicionalisták szembenállásban láttatja a GOP programja és az elkövetkező amerikai konzervativizmus kialakítása körül kialakult vitát. A neokonzervatív fészekhez tartozó David Brookst, David Frumot, a Wehner–Gerson párost a Bush-politika kiszolgálóinak nevezi, akik a régi adminisztráció javított változatát adnák a jobboldalnak, ahelyett, hogy eltűnnének végre. Az adók, az állam és a bevándorlás méretcsökkentésének hármasában gondolkodó libertárius–paleokonzervatív krédóval²³ szemben álló jóléti, háború- és migráns-barát poszt-neokonokat Antle úgy minősíti, hogy „a reformisták új eszméi egyáltalán nem konzervatívok, a régiek pedig felelősek azért, ahogyan Bush alatt a GOP végezte”.

A neo- és a paleokon oldalról idézett sarkos vélemények szerint tehát közeledés nemigen várható. A múlt Bush-*light* változata az Obama-korszak után alighanem bármilyen értelemben is folytathatlan (vagy lenne arra érdemes); de meggondolandó az is, hogy a paleók napirendje mennyiben állja meg a helyét akkor, amikor Amerikában nemsokára együttesen meghatározó többségbe kerül a spanyol nyelvű, színes bőrű, nem-vallásos és inaktív lakosság.

²⁰ Lee EDWARDS: *The End of Conservatism?*, Heritage Lectures 1120. (2009. április 27.), 3–6.

²¹ Peter WEHNER – Michael GERSON: *The Path to Republican Revival*, *Commentary* 2009. szeptember; James W. ANTLE III: *Deformed Conservatism. David Brooks Rebrands the Failed Philosophy of George W. Bush*, *The American Conservatism* 2009. november 1.

²² Lásd David FRUM: *Comeback. Conservatism That Can Win Again*, Doubleday, New York, 2008.

²³ Lásd Paul M. WEYRICH – William S. LIND: *The Next Conservatism*, St. Augustines Press, South Bend, 2009.

Konzervatív ellenfordulat vagy progresszív reformkorszak?

Obama legalább annyira meghatározó alakja a 2008 után következő éveknek, mint Reagan volt a '80-as évtizednek. Míg az idős republikánus elnök főleg az elmúlt évtizedekben vált – a jobboldalon manapság némileg érthetetlenül egyre többször megkérdőjelezett érvényességű – ikonná, addig Obama már 2008 közepén a progresszív (baloldali, liberális, pacifista, zöld) reformerség vezető *brandje* lett.

A Bush-korszak kudarcai, a vereségre álló háborúk, a gazdasági válság, a zavaros társadalmi-kulturális folyamatok közepette olyan várakozás irányult a fiatal, afroamerikai, egykori chicagói szociális munkás felé, amelynek képtelenség lenne megfelelni. Egy birodalomra duzzasztott ország nem vonulhat ki csak úgy két frontról is, bár további maradása azzal fenyeget, hogy nagyhatalmi léte is megkérdőjeleződik. A gazdasági válságot rendezni hivatott, egyelőre nem sok eredményt mutató ösztönzőcsomag és a csillagászati méretű egészségügyi kiadásnövelés sok amerikainak az adóemelés, a szövetségi eladósodást juttatja eszébe. Kormányzatának egyéves évfordulóján tartott *State of the Union* beszédében Obama nem véletlenül maga is a reformok elmagyarázásának hiányosságára utalt – úgy gondolva, hogy az egészségügyi mega-átalakítás egyetlen problémája kommunikációs jellegű –, és ígéretet tett a gazdaság mozgásba lendítésére, munkahelyek teremtésére és a középosztály érdekeinek védelmére. Eközben az elnöknek a tábor egyben tartására is gondolnia kell, hiszen a latin–katolikus–spanyolajkú közösség növekvő száma azzal is együtt jár, hogy kulturális értelemben más követelésekkel áll elő, mint a jól képzett, többdiplomás, liberális szavazók. Amennyiben pedig a gazdasági válság következtében módosulnak vagy megszilárdulnak bizonyos értékek (az adók és szociális kiadások növelésének elutasítása, az egyéni vállalkozás felértékelődése, az állami újraelosztással kapcsolatos szkepticizmus, a Fed létjogosultságának kétségbe vonása), illetve a republikánusok letesznek a *Pax Americana* és a „jótékony globális hegemonia” új-neokonzervatív álmairól, akkor még az is előfordulhat, hogy a konzervatív párt lassan visszahódíthatja a társadalom szimpátiáját.

Ha hihetünk a 2009. évi Gallup-felméréseknek, akkor a folyamatosan romló népszerűségi adatokból arra következtethetünk, hogy az Obama-láz hőemelkedéssé csillapodott. A 2009. január eleji beiktatáskor mért 83%-os rekordszimpatia a következő hetekben – a még mindig nagyon jelentősnek mondható – 68%-ra módosult, majd a Gallup 2009 végén már kicsivel 50% alatti népszerűséget mért.²⁴ Hogy ez egy szokásos apadás (a második hivatali év kezdetekor Carternél 55, Clintonnál 54, Reagannál 49%-ot mértek), vagy a nehéz gazdasági helyzet és az előző kormányzat maga után hagyott problémái maradandóságának hatása-e, esetleg már inkább a kiábrándulás felé mutat, nehéz eldönteni. Annyi bizonyos, hogy az irreálisan magas támogatottságról a társadalom alig felére visszaeső szimpatia-index optikailag drámaian hat, s arra is biztosan sokan rájöttek már, hogy Obama nem szupermen. Két kormányzó- és egy szenátorválasztás is arra utal, hogy

²⁴ Jeffrey M. JONES, *After Brief Uptick Obama Approval Slips to 47%*, 2009. december 7., www.gallup.com/poll/124610/brief-uptick-obama-approval-slips.aspx.

az Obama-mánia lecsengőben van. A 2009. novemberi virginiai és New Jersey-i kormányzóválasztáson tizenkét éve először tudott republikánus jelölt győzni, Massachusetts pedig konzervatív szenátort küldött Washingtonba 2010 januárjában. A Gallup 2010. február elején nyilvánosságra hozott pártszimpátia-felmérése azt mutatta, hogy a nevezett három állam (sorrendben Massachusetts, Virginia és New Jersey) 2008 és 2009 között csupán 5, 2 és 1%-kal vált kevésbé demokrata pártivá, s lakosságuk még mindig 29, 7, illetve 18%-kal jobban preferálja Obama pártját. Emlékeztessünk arra is, hogy 2009 legvégén Massachusetts a legliberálisabb államok ranglistáján dobogós, harmadik helyet kapott!²⁵ Mindez nem túl jó előjel a 2010 novemberében felidei választások elé néző és számtalan megoldandó problémát (recesszió, munkanélküliség, az egészségügyi reform végső olvasatának elfogadtatása, Afganisztán) maga előtt görgető Obama számára. A jobboldali amerikai kommentátorok abban reménykednek, hogy a Képviselőház egészét és a Szenátus harmadát lecserélő idei őszi kongresszusi választás republikánus visszatérést hoz, és minimum a felsőházi demokrata szupertöbbség elvész, aminek hiányában azonban nem lehet több átfogó baloldali programot keresztülvinni a törvényhozáson.

A pártok támogatottsága azonban lassabban rendeződik át, mint azt a GOP stratégiai szeretnék. A Gallup idézett elemzése ugyanis arra is rávilágított, hogy a demokrata szavazók kiábrándulása egyelőre „nem olyan mértékű, hogy átrendezze a politikai térképet”. A vezető demokrata államok összetétele 2008 ősze óta nem sokat változott, és harmincnégy állam a csökkenés ellenére még mindig erős vagy kisebb mértékű demokrata többséget élvez, tizenkettő kiegyensúlyozott a két párt között, míg csupán a maradék öt egyértelműen konzervatív párti. Persze ez az arány és vele a republikánusok reményei változhatnak. Buchanan, értékelve a 2009–2010 fordulóján lezajlott három állambéli választást, azt a stratégiát javasolta röviden, hogy a GOP a fehér szavazók visszahódítására alapozza a kampányát.²⁶ Elemzésének kezdetén emlékeztetbe idézi, hogy McCain mind a három államban veszített 2008 végén, és a feketéknek mindössze 8-10%-a szavazott – amint országosan is – a republikánusokra mind 2008-ban, mind legutóbb. A három, børszint tekintve legalább kétharmados fehér többséggel bíró államban tehát az afroamerikaiak most sem álltak tehát át a jobboldalra, a győzelem okát másutt kell keresni. Buchanan szerint itt a republikánusoknak eleve több lehetőségük volt fehér szavazók begyűjtésére, akik Virginiában 68, New Jerseyben 59%-ban a jobboldali jelölt mellett szavaztak. Az Obamától a gazdasági válság és a munkanélküliség, valamint az eü-reform ellenzése miatt elpártoló fehérek republikánusok melletti elköteleződése jelentheti a győzelem kulcsát állítása szerint. „Amit a Republikánus Pártnak tennie kellene – írta –, az nem az, hogy a *Wall Street Journal*ra hallgasson, hanem hogy észrevegye az elfelejtett amerikaiak hangját.”

A kongresszusi székcserek lehetőségét érdemes kiegészíteni azzal, hogy a demokrata képviselőket már ma is megosztja az, hogy a korábbi republikánus-párti államokból ér-

²⁵ Jeffrey M. Jones: *Party ID. Despite GOP Gains, Most States Remain Blue*, 2010. február 1., www.gallup.com/poll/125450/party-affiliation-despite-GOP-gains-states-remain-blue.aspx.

²⁶ Patrick J. BUCHANAN: *Has Obama Lost White America?*, The American Conservative blog 2010. január 21., www.amconmag.com/blog/2010/01/21/has-obama-lost-white-america.

kezők korántsem olyan elkötelezett baloldaliak, mint azt a két ház többségi vezetői elvárnák. Erre mutat, hogy több olyan demokrata képviselő is akadt az egészségügyi reform megszavazásakor, akik ex-piros államokból jöve elleneztek az abortusz állami támogatását (nem is vették bele a törvényjavaslatba), s másként gondolták az állami felelősségvállalás és a gazdagokat sújtó különadó mértékét is. A republikánusoknak is akad azonban gondja, de más természetű. A GOP-t elhagyó konzervatív szavazók ugyanis aggasztó számban állnak át a függetlenekhez, ami azt jelzi, hogy az üzenetek módosításával talán újra magára találhat a jobboldal. Amerika ugyanis továbbra is olyan ország, amelyben minimum relatív többségben a konzervatív felfogásúak vannak. A konzervatív értékpreferenciák stabilizálódását erősítheti fel, hogy az Obama-napirend tematizációs ereje gyengült. A „változás” és a „remény” hite nem volt elég ahhoz, hogy a Demokrata Párt alapvetően haladjon meg az ország gondjait. Az afganisztáni krízis növekedése miatt a háború továbbra is megoldatlan kérdés maradt, a gazdasági válság, valamint a munkanélküliség pedig elsődleges kérdéssé lépett elő, míg a globális felmelegedés hívószava egyre kevesebbeket érint meg. Az egészségügyi átalakítással szembeni társadalmi szkepticizmus, amint a populáris, költséges- és adóellenes *Tea Party*-mozgalom is azt jelzi, hogy Amerika konzervatív értékei továbbra is népszerűek, ha a GOP nem is annyira.

Talán a társadalom véleményváltozásának szignálja az az eredmény, amelyet a Gallup 2009 októberében mért.²⁷ Ezek szerint az amerikai társadalom legnagyobb, azaz relatíve többségben lévő „ideológiai” csoportja a konzervatív a maga 40%-ával, szemben a közepesen állókkal (36%) és a kifejezetten liberálisok fele annyi számával (20%). Érdekes fejlemény, hogy a növekedés 2008 óta tapasztalható, pontosan azóta, amióta a *moderate* csoport aránya folytonosan egy-egy százalékkal 36%-ra, a liberális felfogásúaké pedig 22-ről 20%-ra csökkent. Ekkora konzervatív tömeg legutoljára 2003–2004 között volt. Az emberek olyan kérdésekben mutattak növekvő mértékben konzervatív hozzáállást, mint a kormányzat gazdasági befolyásának sokallása (38-ről 45%-ra), a szakszervezetek hatalmának mérséklése (32-ről 42%-ra), a bevándorlás csökkentésének szorgalmazása (39-ről 50%-ra), a „hagyományos értékek” washingtoni támogatásának óhajtása (48-ről 53%-ra), a *pro-life* vélekedés terjedése (44-ről 51%-ra), a globális felmelegedés kérdésének ignorálása (35-ről 41%-ra). A halálbüntetés, a melegházasság és az iraki háború megítélése eközben nem változott.

Az amerikai társadalom demográfiai viszonyainak átrendeződése tény, a reformjai révén Obama nevével fémjelzett történelmi jelentőségű korszakváltás vágy. Hogy az álomból valóság lesz-e, az attól függ, a demokrata adminisztráció mennyire tudja évtizedekig egy táborban tartani bázisának részeit. A Republikánus Párt egydimenziós, társadalmi és kulturális, sőt ideológiai szempontból végletesen meghatározott frakcióvá vált az elmúlt egy évtizedben, míg a másik oldal azzal fenyeget, hogy a növekvő létszámú kisebbségek, az eddig nem biztosított tízmillió, a nők, a fiatalok és a diplomá-

²⁷ Lydia SAAD: *Conservatives Maintain Edge as Top Ideological Group*, 2009. október 26., www.gallup.com/poll/123854/conservatives-maintain-edge-top-ideological-group.aspx.

sok a demokraták mellett maradnak. (Jellemző adat, hogy a lakosság 7%-át kitevő latino bevándorlók a nem biztosítottak 21%-át teszik ki, és demokrata szavazók.) De ha a párt népszerűsége nem is, a konzervatív szellemiség és még inkább a konzervatív elfogás töretlen. Ezt bizonyítja, hogy az előbb idézett felmérés szerint míg a függetlenek között 2008-ban 29% mondta magát konzervatívnak, addig 2009-re ez 35%-ra nőtt. A pártok támogatóinak belső megoszlása úgy néz ki, hogy a republikánusok 72%-a nevezi magát konzervatívnak, a függetlenek közepén állók (43%) és konzervatívok (35%) között oszlanak meg, míg a demokrata bázis közel 40–40 százalékos centrista–liberális összetételű. Konzervatívok tehát vannak, csak Sullivanhez hasonlóan elhagyta őket a hivatalos jobboldali politika. Hogy Amerika arcát – például Carville prognózisának megfelelően 2050-ig – ne a progresszív, hanem az ország hagyományaira érzékeny politika határozza meg, arra a republikánusoknak talán akkor nyílnak lehetőségük, ha a bázis szélesítéséhez pragmatikusabbá, üzeneteiket tekintve pedig valódi konzervatívokká válnak.

Essaouira, Marokkó